

İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Cilt / Vol: 6, Sayı/Issue: 8, 2017

Sayfa: 11-18

Received/Geliş: Accepted/Kabul:

[16-11-2017] – [27-12-2017]

Türk Kültüründe Geçmişten Günümüze “Davul”

Serkan ÇELİK

Yrd.Doç.Dr. İzmir K. Ç. Üniversitesi, Turizm Fakültesi Rekreasyon Yönetimi Bölümü
Asst.Prof. İzmir K. Ç. University, Faculty of Tourism, Recreation Management Department

Orcid ID: 0000-0002-6236-8025

scelik55@gmail.com

Öz

Davul, tek başına Türk kültür dokusuna ilişkin önemli değerleri barındıran bir çalgı olarak, Türk tarihi, kültürü ve Türk Halk müzik kültürü için son derece önemlidir. Davul, Türk Kültüründe hâkimiyet sembolü oluşu, tuğ takımlarının başlıca çalgısı olması, halk içinde duyuru aracı olarak kullanılması, düğünlerde, festivallerde ve törenlerde eğlenceyi, cenaze törenlerinde acıyı anlatması nedenleri ile Türk kültüründe ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Türk coğrafyasında son derece yaygın olmasının en önemli nedeni Türklerin ilk çalgılarından biri olması ile ilişkilidir. Davul, Türklerin en eski devletlerinden biri olan Hunlardan bugüne Türk kültür tarihinde önemli bir yer edinmiş, isim değişiklikleriyle ve şekil değişiklikleriyle günümüze kadar ulaşmıştır. Anadolu’da davula ilişkin gözlenen çeşitlilik birçok unsuru içinde barındırmaktadır. Tarihsel gelişimi, yapım şekli, kullanılan malzeme, davulun boyutlarındaki çeşitlilik ve üstüne üstelik yörelere göre farklı isimlendirilmesi araştırmanın yapılmasına ışık tutmuştur. Literatür taramasına dayalı betimsel bir çalışma olan bu makalede davulun Anadolu’daki tarihsel gelişimi, çeşitliliği, yapısal özelliklerinin yanı sıra her yöredeki boyut farklılıklarının önemi üzerinde de durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ritim, Davul, Asma Davul, Tokmak, Çubuk.

Turkish Culture Past to Present "Drums"

Abstract

The drum is a very important instrument for Turkish culture, Turkish culture, and Turkish culture as a musical instrument that holds important values about Turkish culture. Drums have a privileged place in Turkish culture for being a symbol of dominance in Turkish culture, being the main instrument of the tuğ team, being used as means of public announcement, entertainment in weddings, festivals and rituals, and pain in funeral ceremonies. The most important reason for being very widespread in the Turkish geography is related to being one of the first instruments of Turks. The drum, which is one of the oldest states of Turks, has taken an important place in the history of Turkish culture today with its name changes and shape changes. The diversity observed in the Anatolian davul is contained in many elements. Historical development, the shape of construction, the material used, the variety of drums sizes, and on top of the different names according to the research has shed light on the research. In this article, which is a descriptive study based on literature review, the historical development, diversity, structural characteristics of the drums in Anatolia, as well as the importance of dimension differences in each region are emphasized.

Keywords: Rhythm, Drums, Hanging Drums, Knobs, Rods.

Giriş

Doğanın insan vücudundaki yansıması ilkel dönemlerde basit ritimler olarak doğaya geri döner. Var olduğu günden bu yana doğayla iç içe olan insan, doğadan hissettiği enerjiyi geri yansıtır. Müziğin doğuşuna ilişkin inanışa göre; müziğin, insanın doğadaki sesleri taklit etmesinden doğduğu ve konuşmadan önce insan hayatına girdiği düşünülür. İkel dönemlerdeki insanların, öncelikle, doğada duydukları basit ritimleri taklit ettikleri belirtilmiş bu taklidin, bir anlamda doğanın insan vücudundaki fiziksel yansıması olduğu, ilkel dönemlerde avcılık ve toplayıcılık kültürüyle yaşayan insanların yürüyüş sırasında attığı adımların, elde ettiği bir av sonucunda kutlama yapmak amacıyla zıplamasının ya da avını kovalarken ritmik bir şekilde koşmasının yine ritim kavramının fiziksel yansımaları olarak ortaya çıktığı ifade edilmiştir (Şahin, 2009, s. 69, 70). Medeniyetin gelişmesine paralel olarak insanların kullandığı araç gereçler de gelişmiş, ilkel dönemlerde iletişim kurmak, dini törenlerde kullanmak, düşmanı yanıltmak ya da avını korkutmak amacıyla taşı taşıya ya da ağaca vuran insanoğlu bununla yetinmemiştir. Zamanla taşı taşıya vurma veya ağacı ağaca vurma insanoğlunu tatmin etmemiş ve avladığı veya evcilleştirerek yetiştirdiği hayvanlarının derisini çeşitli boyutlarda gererek daha gür ve daha güzel sesler elde etmişlerdir.

Çeşitli ritim sazları icat eden insanoğlu, bu sazlardan çıkardıkları sesleri bir düzene, sıraya, ölçüye koymaya başlayıp ilk bestelerini yapmışlardır. Bu ilkel sazların atası olarak davul kabul edilmiştir ve ilk insanların en önemli ritim sazı olmuştur (Aydın, 1999, s. 1). İcat edildiğinden bu yana dini törenlerde, ayinlerde kötü ruhu kovmak, dansa eşlik etmek, düşmanı ya da avı korkutmak, haberleşmek, duyuru, kutlama, toplantı bildirisi, yangın duyurusu yapmak, belli yerlerin kapanış saatini ya da sahur vaktinin duyurulmasını sağlamak ve başka birçok amaç için kullanılan davul neredeyse ritim kavramının doğuşundan beri hayatımızda yer almakta ve çeşitli şekilleri birçok ülkede görülmektedir.

Kullanılışındaki kolaylık ve birçok yönden elverişli olması davulun, yüz yıllardır çeşitli şekillerde Dünyanın farklı yerlerinde kullanılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda davulun bu tarihsel gelişim içinden günümüze kadar geldiği ve çeşitli aşamalardan geçerek, değişik boyutlarda, değişik şekillerde, farklı malzemelerden üretildiğini görmek mümkündür. Kötü olan şeylerden korunma, zararlı şeyleri uzaklaştırma güdüsüyle davul çalmanın, Türklerin eski yurdu olan Orta Asya'da halen devam ettiği ve temelinde Türk kültür tarihinde önemli bir yere sahip olan Şamanizm'den kaynaklı olarak görüldüğünü söylemek mümkündür. Şamanlar için davul çok önemli bir çalgıdır. Araştırmacı Gazimihal, Altay Türklerinin şaman davuluna Moğolca' da "tüngür" adının verildiğini belirtmektedir. Gazimihal, Wilhelm Radloff'un "tüngür" sözcüğünün yansıma anlamı taşıdığını belirterek "tüngürdetmek" olarak kullanıldığını aslında bu fiilin tıngırdatarak seslendirmek anlamına geldiğini tespit ettiğini belirtmektedir (Gazimihal, 1925, s. 13).

Şamanların toplum içindeki yerinin belirleyicisi olan davulun büyüklüğü yaşına göre belirlenip, küçük şamanlar için küçük, büyük şamanlar için

büyük olarak yapılmaktaydı. Ayrıca şamanlarda davul kutsal kabul edilir, ayın sırasında, şamanın ruhunun dünyayı dolaşmasında davulun bir araç olarak görev yaptığına inanılırdı. Bu davullar herhangi bir ağaçtan değil tanrıdan dünyaya gönderildiği kabul edilen kutsal kayın ağacından yapılır ve şaman öldükten sonra, davulu bir ağaca asılır, şaman da bu ağacın yanına gömülürdü (İnan, 1954, s. 95, 96).

Res.1

Bu ve benzer kültürel doktrinler tarihin gizli sayfalarına ışık tutmaktadır. Örneğin Orta Asya Türklerinin kültürel yapısında yer alan "kurgan(mezar)" lar bu toplumun kültürüne ilişkin birçok bilgiye kaynak oluşturmaktadır. Ölen kişiyle birlikte ona ait değerli eşyaları içeren bu kurganlarda davulların bulunması, bu çalgının tarihsel derinliği hakkında bilgi vermektedir(Çoruhlu,2007,s.93). Davul, Türklerin tarih kayıtlarında gördüğümüz ilk devleti olan Hunlardan bugüne Türk kültür tarihinde önemli bir yer edinmiş, isim değişiklikleriyle ve şekil değişiklikleriyle günümüze kadar ulaşmıştır. "Davul" çalgısı tarihsel süreçte "*tovil, tabl, küvörük, kövrüg, tuğ, tüngür*" olarak isimlendirilirken(Ögel 2000), günümüzde "davul, asma davul, askı davul" olarak isimlendirilmektedir. Ancak günümüz literatüründe en yaygın olarak kullanılan ismi "Asma Davul" dur.

Asma davul, tarihsel süreçte ilk şeklinden pek fazla değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelmiş, basit yapısı ve doğada kolay bulunabilen malzemesi itibarı ile birçok kültürde farklı boyut ve şekillerle varlığını sürdürmektedir. Kültür tarihimizde yer alan asma davul, çalınan bölgelerin coğrafi-iklim şartlarına göre değişiklik göstererek gelişmiş ve günümüzdeki halini almıştır.

Araplarda davul Arapça'daki "tabl" sözcüğüne karşılık gelmektedir. Mahmut Ragıp Gazimihal, Türklerin fethettikleri topraklardan çekildikten sonra da etkilerinin devam ettiğini ve örneğin; İslamiyet dönemindeki Mısırlıların büyük davula "tabl-i kebir-i Türki" dediklerini ifade eder (Gazimihal, 1925, s. 7). Farmer'e göre Arapça tabl sözü, daha çok kasnağı uzun olan, orta boy davullardır. Bunun tipik bir örneği, zengi'lerden Türk Sultan Nureddin Muhammed'in, Hısn Keyfa'daki su saati üzerinde görülmektedir(Res.1). Uzun kasnaklı bu davullar, Uygur-Türk ve Uzakdoğu kültür çevrelerinde de görülmektedir. Türkler, uzun kasnaklı davullara "davulcuk" veya "kucak davulu" adını vermektedir (Ozanoğlu,2011,s:13).

Asma davul, Osmanlı Devleti'nden aşına olduğumuz "mehter" geleneğinde de karşımıza çıkmaktadır. Mehterin temelleri, Hun Devleti'nde yer alan

“tuğ, davul, bayrak” geleneğiyle atılmış, tarih boyunca Türk devletlerinde yer almış ve en son Osmanlı Devleti’nde görülmüştür (Erendil, 1992, s. 11). Sesinin çok uzaklara kadar ulaşması ve düşman hatlarında top gürültüsü gibi ses çıkarması özelliğiyle davul, askeri coşturan, ahengi arttıran, düşmanı yıldırır ve moralini kıran bir etkiye sahip olup ayrıca askeri taktiklerin bildirilmesini sağlayarak tarih boyunca birçok askeri zaferde rol oynamıştır (Açın, 1994, s. 21). Kaynağı Orta Asya olup Selçuk Türkleriyle Anadolu’ya gelmiş, Osmanlılardan da Avrupa’ya geçmiştir. Davulun ölçüleri çeşitli yörelere göre değişiktir. 25- 30 cm.’den 75-80 cm, kadar değişmektedir. “Membranlı (membranlarıyla ses çıkartan/membranofon)” vurma çalgılar grubunda yer alan asma davul, temel olarak, silindir haline getirilmiş ağacın her iki yüzüne ip yardımı ile geçirilen hayvan derisine, tokmak ve çubuk adı verilen ağaç araçlarla vurularak icra edilen bir vurma çalgıdır (Sevsay, 2015, s. 153). Silindir şeklinde olup yaşanan bölgedeki elverişli ağaçlardan (çam, kayın, ceviz) yapılmaktadır. Günümüzde fiber, plastik gibi maddelerden de kasnak üretilmektedir.¹ Picken, Ali Rıza Yalçın’ın davul yapımına ilişkin yaptığı çalışmada davulların kasnak boylarına göre “cura” ve “kaba” davul olarak ikiye ayırdığını belirtmektedir (Picken, 1975, s. 67).

Günümüzde Anadolu’da kullanılan asma davulların yapısal çeşitliliği yörede bulunan ağaçlara, icra edildiği müziğe ve icra edildiği mekâna (açık-kapalı) göre değişmektedir. Bunun yanında Türk vurma çalgılarının sembolü olarak kabul edilen davulu, batılılar bugün dahi “Türk davulu” olarak adlandırır. Anadolu’nun her köşesinde değişik cins ve boylarda davul mevcuttur. Halk oyunlarımızın nabızı olarak kabul edilir. Genellikle, küçük davul orta ve büyük davul, koltuk davulu gibi mahalli boyları ve adları vardır (Uysal, 1982, s.18).

Asma davul, tokmak ve çubuk(çubuk) vasıtasıyla çalınır. Ancak, Türkiye’de bazı yörelerde tokmak ve çubuk kullanmadan elle ya da tokmak yerine elle vurularak ve çubuk kullanılarak icra edilen çeşitleri vardır. Asma davulda kullanılan tokmak ve çubuk çeşitliliğinin zenginliği dikkat çekicidir. Örneğin; her zaman uygulanmamakla beraber; Çanakkale’de klarnete eşlik ederken tokmak ve çubuk kullanmadan sadece elle, Gaziantep’te zambıra eşlik ederken tokmak ve çubuk kullanmadan sadece elle ya da sadece çubuk kullanılarak, Antalya’da tokmak ve çubuk kullanmadan, Trakya’da sadece çubuk kullanılarak, Kars’ta ve Silifke’de tokmak ve çubuk kullanmadan sadece elle icra edilir. İcradaki bu değişikliğin, farklı yörelerde asma davulun eşlik ettiği çalgıya göre (zurna, klarnet, zambır) oluştuğu ifade edilmiştir. Tokmağın kullanılmadığı icralarda düm ve tek sesleri tüm yörelerde sadece çubuk tarafındaki ince deriye vurularak elde edilir. Burada amaç çubuk tarafındaki ince derinin daha parlak bir ses vermesi ve icranın daha kolay olmasıdır. Bu icralarda asma davul yine omuza asılarak ya da diz üstünde çalınır. Silifke’de istisna olarak “Türkmen davulu” ya da “köşeli davul” denilen kare şeklinde bir davul kullanılır. Picken, bu davulun

¹ Kasnağın silindirik olması ve iki tarafta da deri kullanılması, tokmak ve çubuk darbelerinin meydana getirdiği rezonansın her iki deriye de etki etmesini ve ses dalgalarının silindirik kasnak sayesinde engellenmeden daha gür yayılmasını sağlar. Eğer kasnak köşeli olsaydı ses dalgaları daha keskin engellerle karşılaştığından dolayı daha erken sonlanacaktı. (Picken, 1975, s. 65)

yörede “oturak alemi” denilen ve kapalı mekanda gerçekleştirilen bir müzikli toplantıda kullanıldığını belirtir (Picken, 1975, s. 150). Picken, İstanbul’daki asma davullar için, Tefik Uyguner adlı asma davul yapımcısının Trakya bölgesindeki icracılar için yaptığı asma davullara ait ölçü ve bilgilerinin verildiğini belirtmektedir. Tokmak için genellikle deriyi patlatmayacak hafif ağaçlar tercih edilir. Yörelere göre çam, ceviz ve kayısı gibi ağaçlardan yapılır. Çubuk için eskiden inceltilmiş ve düzleştirilmiş ağaç parçaları kullanılırken günümüzde balık oltalarının ucuna takılan plastik aparatlar da kullanılmaktadır. Tokmak ve çubuk boyları, şekilleri ve isimleri yörelere göre farklılıklar gösterebilir (Res.2)(Ozanoğlu,2011,s:66-67). Yöresel olarak Anadolu’da asma davulun, tokmağın ve çubuğun farklı ölçüler de yapıldığı görülmektedir.

Yöre	Çap	Kasnak	Tokmak	Çubuk
Edirne	55	33	37	35
Kırklareli	50	30	39	
Hayrabolu	52	27	41	36
Keşan	53	28	39	39
Gelibolu	51	27	46	46
İstanbul	52,5	31,5	72	
Çanakkale	65	27,5	46	46
Ezine	62	24		
Edremit	60	29	41	43
Balıkesir	56,5	24,5	43	38
Bergama	53	26	39	40
Manisa	54	29	39	39
Uşak	48	26	38	36
Kütahya	50	32	41	44
İzmir	56	35	42	41
Muğla	41	23		
Acıpayam	50	26	41	32
Isparta	56	23		
Kastamonu	57,5	29	38,5	41
Nevşehir	48	29	39	39
Kayseri	45	28	42	32
Tokat	60	35		

Yöre	Çap	Kasnak	Tokmak	Çubuk
Çorum	58,5	27	30	
Silifke	44	28	40	42,5
Adana	45	28	39	
Erzincan	56	34	36	53
Sivas	61	34		
Adıyaman	55	40	39	39
Elbistan	45	26	43	33
Hatay	51	26	39	33
Mardin	49	27	36	40
Şanlıurfa	70	35	35	30
Şanlıurfa	60	35		
Gaziantep	46	29	40	32
Elazığ	53	34	28	51
Muş	54	35		
Diyarbakır	58	41	38	46
Siirt	55	35		
Erzurum	46	48	36	49
Bitlis	58	41	43	47
Van	35	35		
Kars	36	28		
Ardahan	38	31		

Res

.2

Ayrıca asma davulun gösterdiği bölgelere göre farklılık oluşturmasında icra edilen müziğe göre de çeşitlilik göstermesidir. Örneğin; Karadeniz bölgesinde kullanılan davulun boyutuyla Ege bölgesinde kullanılan davulun ölçüleri arasındaki çeşitlilik icra edilen müzikle alakalıdır. Karadeniz bölgesindeki türküler çok hareketli olduğu için davula hâkimiyeti sağlamak zordur ve bu bölgede küçük ölçülü asma davullar tercih edilmiştir. Kullanılan malzemenin çeşidi de o bölgede bulunan ağaç cinsine

göre şekillenmektedir. Örneğin; Kızıl Çam ağacı, Batı Anadolu ve Akdeniz bölgesinin dışında, Erbaa yakınlarındaki Kelkit çayı ile Yeşilirmak'ın birleştiği yer, Ayancık, Sinop, Boyabat, Amasya, Kastamonu, Zonguldak gibi Akdeniz ikliminin bariz olarak görüldüğü mikro klima bölgelerin de çokça bulunmaktadır (OGM, Orman Atlası, s.30). Bu bağlamda Kastamonu'da kullanılan çoğu asma davulun kızılgağaçtan yapıldığı görülmektedir.

Kastamonu (AEGM arşivi)

Başka bir örnek verecek olursak, Ceviz ağacı Anadolu'nun birçok bölgesinde bulunmaktadır fakat ağırlıklı olarak Ege, Güneydoğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde yetişmektedir. Bu bölgelerdeki Asma Davulların yapımında ceviz ağacının kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca bölgede Gürgen ağacından yapılmış asma davullara da rastlanılmaktadır. Bu da o bölgenin iklimsel dokusunda gürgen ağacının da yaygın olduğunun göstergesidir.

Burdur(AEGM arşivi)

Aydın(AEGM arşivi)

Ardahan

Erzurum

Manisa

Silifke(kare davul)

Sonuç

Tarihçesi çok eskiye dayanan davul Türk vurmali çalgılarının sembolü olarak kabul edilmektedir ve Türk halk müziğimizin vurmali sazlarının başında gelmektedir. Davul ilk çağlardan bu yana her türlü sosyal ortamda kullanılan önemli bir çalgı olmuştur. Vurmali bir çalgı olan davulu Türklere kendi kültür yapıları içerisinde gerektiği gibi çalmışlar ve kullanmışlardır. Günümüzde Anadolu'da kullanılan asma davulların yapısal çeşitliliği yörede bulunan ağaç türlerine, icra edildiği müziğe ve icra edildiği mekâna (açık-kapalı) göre değişmektedir. Davulun yapısal özellikleri incelenirken, yöreye ait iklim örtüsünün ve coğrafi yapısına ilişkin verileri de elde etmek oldukça önemlidir. Bu bağlamda davulun yapıldığı ağaçların oldukça zengin çeşitliliğe sahip olması önemini bir kat daha arttırmaktadır. Davul yapılarını incelediğimizde davul kasnaklarının genelde ceviz ağacından yapıldığı görülmüştür. Ceviz ağacının esnek ve kolay şekil alabiliyor olması davul yapımında tercih edilme sebebidir. Ayrıca her bölgede yöresel davulların yapıldığı bilinmekle beraber teknolojinin gelişmesi, davul yapımında malzeme çeşitliliğini beraberinde getirmiştir. Yörelere boyut ve tarihsel süreç içinde gelişimini tamamlayan davul, yapısal ve çalım özellikleri bakımından asma davul adı ile Türk kültürü içinde hak ettiği yeri de almıştır.

Kaynakça

- Açın, C. (1994). "Enstrüman Bilimi (Organoloji)". İstanbul.
- AEGM arşivi. T.C. Kültür Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.
- Aydın, E. C. (1999). "Türk Halk Oyunlarına Eşlik Eden Ritim Sazların Yörelere Göre Dağılımı ve Çalgılama Açısından İncelenmesi". Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İzmir, Türkiye.
- Çoruhlu, Yaşar (2007). "Erken Devir Türk Sanatı". İstanbul.
- Erendil, M. (1992). "Dünden Bugüne Mehter". Genelkurmay Basımevi. Ankara:
- Gazimihal, M. R. (1925). "Türk Vurmali Çalgıları (Türk Depki Çalgıları)". Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları. Ankara.
- İnan, A. (1954). "Tarihte ve Bugün Şamanizm - Materyaller ve Araştırmalar". Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara
- OGM, Orman Atlası (2013). Orman Genel Müdürlüğü. Ankara.
- Ozanoğlu, Tanju (2011). "Anadolu Halk Çalgıları". Vurmali Çalgılar. Cilt-III. Hazal Matbaacılık. Ankara.
- Ögel, B. (2000). "Türk Kültür Tarihine Giriş". (3 b., Cilt 8). T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- Picken, L. (1975). "Folk Musical Instruments of Turkey". Oxford University Press. Londra.

Sevsay, E. (2015). "Orkestrasyon - Çalgılama ve Orkestralama Sanatı". Yapı Kredi Yayınları. İstanbul.

Şahin, M. (2009). "Türk Halk Oyunları Türlerine Göre Asma Davulun İncelenmesi". İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanatta Yeterlilik Tezi. İstanbul.

Uysal, Sabri (1982). "Türk Halk Çalgıları". Türk Halk Müziği ve Oyunları, Folklor Dergisi.2.Basım. Cilt 1.Ankara.

